

Araştırma Makalesi

Sosyal Sermaye Bağlamında Kişisel Gönüllülük Deneyimlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Araştırma

Examining Personal Volunteering Experiences in the Context of Social Capital: A Qualitative Research

Züleyha SAYIN

Öğr. Gör. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Rektörlük

zuleyha.sayin@medeniyet.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-2166-0070>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
31.10.2023	14.12.2023

Öz

Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte devlet anlayışında yaşanan değişimler eğitim, sağlık gibi temel faaliyetlerin yürütülmesinde özel sektör, sivil toplum gibi farklı aktörlerin süreçte aktif olarak yer almasını beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda günümüzde yaşanan hızlı nüfus artışı, göç dalgası, eğitim eşitsizlikleri vb. konularda devletlerin dışında özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının dinamik olarak sürece dahil olarak sorumluluk aldığı görülmektedir. Bu sorumluluğu üstlenmede ise bilgi beceri ve zamanlarını ihtiyaç sahipleri için kullanan gönüllüler öne çıkmaktadır. Gönüllülüğün sosyal sermaye ve sosyal uyuma olumlu bir etkisinden de ayrıca bahsedilmektedir. Bu da gönüllülüğün toplumsal gelişime katkı sunma konusunda ne kadar önemli bir yerde durduğunun göstergelerinden biridir.

Bu araştırmanın temel amacı gönüllülük faaliyetlerini bireysel ya da örgütlü olarak gerçekleştiren kişilerin gönüllü olmaya giden yolda yaşadıkları süreci anlamak ve açıklamaktır. Nitel olarak tasarlanan araştırmada sivil toplum, gönüllülük ve hayırseverlik kapsamında yayınlanmış raporlar ve bu kapsamda yapılan görüşmeler veri seti olarak derlenmiştir. İçerik analizi yapılan çalışmada ortaya çıkan en önemli bulgular aile, değerler/değerlerin örtüşmesi, dini inanç, çocukluk dönemi olmuştur. Değerler gönüllülük alanında yapılan çalışmalarda öne çıkan bir bulgu olmakla birlikte eğitim, meslek, içinde bulunulan dönemin şartları da bu araştırma özelinde öne çıkan bulgular olmuştur.

Anahtar kelimeler: Gönüllülük, Sosyal Sermaye, Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları, Değerler.

Abstract

Although they vary from country to country, changes in the understanding of the state have brought about the active involvement of different actors such as the private sector and civil society in the execution of basic activities such as education and health. In this context, today's rapid population growth, migration wave, educational inequalities, etc. It is seen that, in addition to the states, the private sector and non-governmental organizations are dynamically involved in the process and take responsibility on these issues. Volunteers who use their knowledge, skills and time for those in need stand out in assuming this responsibility. It is also mentioned that volunteering has a positive effect on social capital and social harmony. This is one of the indicators of how important volunteering is in contributing to social development.

The main purpose of this research is to understand and explain the process experienced by people who carry out volunteering activities individually or in an organized manner, on the way to volunteering. In the qualitatively

Önerilen Atf /Suggested Citation

Sayın, Z., 2023, Sosyal Sermaye Bağlamında Kişisel Gönüllülük Deneyimlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Araştırma, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 58(4), 3574-3594.

designed research, reports published within the scope of civil society, volunteering and philanthropy and interviews conducted within this scope were compiled as a data set. The most important findings that emerged in the study in which content analysis was made were family, values/overlap of values, religious belief, and childhood. Although values are a prominent finding in studies conducted in the field of volunteering, education, profession, and the conditions of the current period were also prominent findings in this study.

Keywords: *Volunteering, Social Capital, Civil Society, Non-governmental Organizations, Values.*

1. GİRİŞ

Dünya üzerinde yaşanan sorunlar gün geçtikçe artmakta bu sebeple farklı ve kalıcı çözüm yolları aranmaktadır. Neoliberal devlet anlayışıyla birlikte eğitim, sağlık gibi birçok hizmet alanını devletin özel sektöre devretmesi sivil toplumun bu duruma duyarsız kalmamasını ve sivil toplum alanının gelişmesi, genişlemesini beraberinde getirmiştir. Bir başka ifadeyle söz konusu sorunların çözümünde sivil toplum aktif olarak yer almakta sivil toplum örgütleri tarafından alternatif hizmet alanları ihtiyaç olan noktalarda ihtiyaç sahipleri ile buluşturulmaktadır.

Sivil toplum, toplumsal etkileşim ve iletişimin ritüeller yoluyla sürdürüldüğü yer olarak, birey ve toplum arasındaki karşılıklı ilişkiyi güçlendirir. Sivil alan, ritüeller yoluyla ortak eylem alanı haline gelir ve aynı zamanda modern anlamda sosyal sermayenin inşa edildiği yer olarak ifade edilir (Aydemir, 2011). Field (2008) da sosyal sermayenin “sosyal iletişim ağlarının değerli bir servet olduğu” fikrine dayandırmaktadır.

Devletten bağımsız olan, örgütlü ve gönüllülük esasına dayanan sivil toplum örgütleri sosyal sermaye kaynaklarından biri olarak nitelendirilmektedir. Fukuyama’ya (2011, s. 4) göre “güven, ağlar, sivil toplum vb. sosyal sermaye ile ilişkilendirilenlerin hepsi sosyal sermaye nedeniyle ortaya çıkan fakat sosyal sermayenin kendisini oluşturmeyen gölge fenomenlerdir.” Genel olarak bakıldığında sivil toplum ile sosyal sermaye arasında önemli bir ilişkiden bahsedilebilir.

Sivil toplumun, sivil toplum örgütlerinin günümüz dünyasında çok önemli bir yeri mevcuttur. Sivil toplum faaliyetlerinin hayata geçirilmesinde ve faaliyetlerin yürütülme sürecinde gönüllülerin önemli bir işlevi söz konusudur. Gönüllülük kişilerin bilgi, beceri ve deneyimlerini hedeflerine ulaşmak amacıyla herhangi maddi bir karşılık beklemeden kullanması olarak ifade edilebilir (Wilson, 2000).

Gönüllülük ile ilgili yazın tarandığında gönüllülük motivasyonu (Toprak, 2023; Yılmaz, 2022; Kundogdu, 2022) en çok çalışılan konular arasında yer almıştır. Motivasyonun ardından spor gönüllülük ilişkisi (Bektaş, 2021; Bulut, 2021; Fişne, 2017) öne çıkan konular arasındadır. Spor ile ilgili olan çalışmaların aynı zamanda gönüllük motivasyonunu da açıklama çabasında olduğu görülmüştür.

Gönüllülüğün sivil toplum alanında önemi gün geçtikçe artmaktadır. Gönüllülük, gönüllülüğün diğer kavramlarla ilişkileri çalışılan konular arasında yer almaktadır. Kişilerin kimliklerinin, değerlerinin, aile kompozisyonlarının, çevrelerinin gönüllülük üzerinde etkili olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur. Nesbit (2012) çalışmasında kişinin en erken ve en güçlü sosyalleşme deneyimlerini yaşadığı aile ve diğer hane halkı gibi gönüllülük kompozisyonunun bir kişinin gönüllü seçimlerini büyük ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Law ve Shek (2009)’in Hong Kong’daki Çinli ergenler arasında gönüllülük niyeti ve davranışı üzerindeki aile etkisini inceledikleri çalışmanın sonuçları da aile desteğinin, aile inancının ve aile modellemesinin gönüllülükte hem niyet hem de davranışla pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. Van Goethem vd. (2014)’nin ebeveyn ve arkadaşların ergenlerin gönüllülük davranışları üzerindeki yaşa bağlı etkilerini araştırdıkları çalışmada ise ergenlerin en iyi arkadaşlarının ve ebeveynlerinin gönüllü olduklarında gönüllü olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ve ailelerinin daha açık iletişimi ile birlikte daha güçlü bir sivil yönelime sahip olduklarında daha sık gönüllü olduklarını ortaya koymuştur.

Bu araştırmanın temel amacı sosyal sermaye kapsamında gönüllülük faaliyetlerini bireysel ya da örgütlü olarak gerçekleştiren kişilerin gönüllü olmaya giden yolda yaşadıkları süreci anlamak ve açıklamaktır. Bu bağlamda araştırma kapsamında cevabı aranan temel soru, “Sosyal sermaye bağlamında gönüllük faaliyetleri kişilerin yaşam süreçlerinde nasıl ortaya çıkmıştır?” olarak ifade edilebilir. Söz konusu kapsam içerisinde gönüllülük ve hayırseverlik konularında yayınlanmış raporlar ve bu çerçevede yapılan mülakatlar veri seti olarak derlenmiş araştırma sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış araştırma deseni olarak durum çalışması tercih edilmiştir. Bu kapsamda araştırma sorusuna yanıt verme niteliği taşıyan YADA, TEGV, TOG, TÜSEV ve İlke Vakfı tarafından hayırseverlik ve gönüllülük alanında yayınlanmış çalışmalar incelenmiştir. Elde edilen veriler nitel içerik analizi yöntemi uygulanarak analiz edilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde konu ile yakından ilişkili olan gönüllülük ve sosyal sermaye kavramları üzerinde durulmuştur.

Gönüllülük, başka bir kişiye, gruba veya amaca fayda sağlamak için maddi karşılık beklemeden zamanın özgürce verildiği herhangi bir faaliyettir (Wilson, 2000). Planlı, plansız, sürekli, süresiz, resmi ve resmi olmayan gönüllülük gibi sınıflandırmaları olan gönüllülük, aile üyeleri dışındaki bireylere fayda sunan, bir örgüt çatısında, uzun süren ve planlı şekilde gerçekleşen sosyal davranış olarak ifade edilmiştir (Penner, 2002). Birleşmiş Milletlerin gönüllülük tanımında ise toplum refahı doğrultusunda kariyer dışı gerçekleştirilen faaliyetlere bir vurgu söz konusudur (Anheier ve Salamon, 1999). Gönüllüğün temel nitelikleri olarak da planlı bir eylem olması, katılımcıların taahhüdüne dayanan uzun vadeli bir faaliyet oluşu, özgür iradeye dayanması, maddi bir karşılık içermemesi, başkalarının yararına olması ve kurum aracılığıyla gerçekleştiriliyor olması gibi özellikler öne çıkmaktadır (BM Gönüllüleri, 2011; Penner, 2004).

İnsanların gönüllü olma nedenleri arasında çok farklı nedenler bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları; başkalarına yardım isteği, sosyal prestij edinme, farklı yerlerden farklı kültürlerden farklı arka planlara sahip yeni kişilerle tanışmak, yeni beceriler edinmek, bir kuruluş veya kariyer hakkında bilgi toplamak ayrıca resmi işgücü piyasasında iş olanaklarını ve maaşlarını iyileştirmek olarak sıralanabilir (Mueller, 1975; Roy ve Ziemek, 2001).

Gönüllülük örgütlü bir yapının altında resmi olarak gerçekleştirilebileceği gibi aynı zamanda bireysel olarak da yapılabilen bir faaliyettir (Scrivens ve Smith, 2013). Buradan yola çıkarak aslında gönüllülüğün bir evren içerisinde yani sivil toplum alanında gerçekleştirildiği ifade edilebilir.

Tocqueville de Amerika'da Demokrasi (2019) kitabında gönüllü faaliyetler ve gönüllü oluşumları "demokratik bir politikanın temel taşı" olarak nitelerken aynı zamanda toplumu koruyan, kollayan bir işlevinden bahsetmektedir. Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (2011, s. 2) tarafından gönüllülük "kişinin eşitsizlik karşısında adalet ve hakkaniyet duygularını hayata geçirme ve bir topluluğun refahı için müşterek bir çıkara dayanan sosyal uyumu tesis etme arzusu" şeklinde ifade edilmektedir. Bir anlamda gönüllülük, toplumsal yaşam içerisinde sosyal uyum sağlanması ve bireylerin sosyal ihtiyaçlarını karşılama noktasında olumlu bir etkiye sahiptir (Rochester, Paine, Howlett, Zimmeck ve Paine, 2016). Dolayısıyla birçok topluluk, sivil toplum kuruluşu ve hükümet kuruluşları, sosyal görevlerini gerçekleştirmek için gönüllülere ihtiyaç duyar ve gönüllüleri ihtiyaç duyulan alanlarda değerlendirir (Vecina, Chacón, Marzana ve Marta, 2013).

Ülkelerin tarihsel arka planları, ekonomileri, kültürel-sosyal yapıları sivil toplum alanını dolayısıyla gönüllülüğü etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Bu sebeple gönüllülüğün terminolojisi ve çağrışımları ülkeler arasındaki farklılıkları göstermektedir (Dekker ve Halman, 2003).

Gönüllülük alanında gerçekleştirilen faaliyetlerin sıklıkla yoksulluk, toplumsal barışa katkı, sağlık, eğitim hizmetleri, dezavantajlı kesimler, çevre sorunları, refah düzeyinin artmasına katkıda bulunmak gibi konularda bireysel ya da örgütlü çalışmaların yapıldığı görülmektedir (BM Gönüllüleri, 2011). Gerçekleştirilen faaliyet alanları daha önce ifade edildiği gibi ülkelerin gönüllülüğü etkileyen unsurları ile yakından ilişkilidir.

Gönüllüğün bireylere önemli kazanımları mevcuttur. Gönüllülük sosyal kabul ve onay, başkalarına yardım etmenin kişiyi iyi hissettirmesi, dünyayı iyi bir yer haline getirebilme, değerlere uygun hareket etme, yurttaşlık bilincini pekiştirme, hayata anlam kazandırma, misyon duygusuna sahip olma, insanlar arasında güven inşa etme, güvenlik ve kabul duygusu, sosyal etkileşimlere dahil olma, kişisel becerileri ve yetenekleri geliştirme, benlik duygusunu geliştirmeye olanak tanır (Musick ve Willson, 2003).

Gönüllülüğü açıklama noktasında çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Dekker ve Halman (2003) gönüllülüğü açıklamaya çalışan araştırmaların çoğunda yaş, gelir, eğitim ve sosyal sınıf gibi sosyo-demografik

özellikler açısından zayıf ilişkiler bulunduğunu dolayısıyla açıklamada yetersiz kalındığını ifade etmektedirler. Kearney (2001) de gönüllülük faaliyetlerini değerler gibi bireysel özelliklerle açıklamanın daha muhtemel olduğundan bahsetmektedir. Değerleri gönüllü olma motivasyonlarında görmek mümkün olabilir fakat değerlerin, normların, inanç sistemlerinin daha genel olduğu ve daha çok insan yaşamında kılavuz niteliği taşıdığı da unutulmamalıdır. Değerler, insanları belirli bir şekilde hareket etmeye ve davranmaya yönlendiren köklü eğilimler olarak kabul edilir (Halman ve De Moor, 1994).

Frey, Eitzen (1991) ve Joseph, Carolissen (2019) yaptıkları çalışmalarında değer işlevinin gönüllülük motivasyonunda çok önemli bir etken olduğunu ileri sürmüşlerdir. Grönlund vd. (2011) da Afrika ülkeleri hariç 13 ülkede öğrenci gönüllülerin motivasyonları üzerine yürüttükleri çalışmada özgeciliğin (değer) ve öğrenmenin (anlamanın) öğrenciler arasında gönüllülüğün en baskın nedenleri olduğunu ortaya koymuşlardır.

Değer gönüllülük ile ilişki anlamında oldukça önemli bir yerde durmaktadır. Dekker ve Halman (2003) gönüllülük üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilecek temel değer setinden şu şekilde bahsetmektedir:

- Diğerkâmlık (özgecilik) veya yardımseverlik, diğer insanlar için merhamet veya bakıma ile ilgili ahlaki bir zorunluluk,
- Dayanışma, bir grup veya toplumla özdeşleşme duygusu aynı zamanda grubun diğer üyelerinin refahına katkı,
- Karşılıklılık, başkalarına yardım etmenin bir şekilde ve bir süre sonra ihtiyaç duyulduğunda kişinin kendisine dönülmesi,
- Eşitlik ve sosyal adalet, bu konuda ahlaki ve sosyal anlamda yanlış olduğu durumlarda bu sorunun ele alınıp ortadan kalkması gerekliliğine duyulan inanç,
- Dini değerler de gönüllü çalışma ile bağlantılı olarak ifade edilebilir. Bu değerler birçok kültürde din tarafından desteklenmektedir. Örneğin, hem kendi topluluğu içinde hem de diğer kişiler için özen gösterme zorunlulukları, tüm büyük inanç gruplarında ortaktır.

Bütün bunlar göz önüne alınarak genel olarak değerlendirildiğinde gönüllülük, kültürel, sosyal, ekonomik alanda var olan, bireylerin örgütlenmelerinin, sosyal alanda gördükleri boşlukları sorumluluk olarak nasıl bir iş bölümü yapıldığı ve kişilerin katılım-sorumluluk ilişkisi üzerinde şekillenen bir kavram olarak ifade edilebilir (Erlinghagen ve Hank, 2005).

Gönüllükte bir ilişki açısından da bahsedilmektedir. Bu ilişki içerisinde aile, yakın çevre, arkadaşlar, eğitim ve mesleki çevreyi ele almak mümkündür. “İlişkiler önemlidir” (Field, 2008) vurgusundan yola çıkan sosyal sermayeyi de gönüllülük bağlamında ele almak gerekmektedir.

Sosyal sermaye kavramsal olarak ilk defa Hanifan (1916)’ın yapmış olduğu çalışmayla bireyler arası ilişkiler kapsamında ele alınmıştır. Hanifan bu çalışmada toplulukların inşa edilme sürecinde tıpkı ticari bir amaç güden örgütlerde olduğu gibi bir sermayenin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışmanın ardından akademik çerçevede sosyal sermaye kavramsal olarak sosyal bilimler alanında başlıca sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi gibi alanlarda önemli bir yer edinmiştir (Adler ve Kwon, 2002).

Sosyal sermaye kavramı ve bu kavrama ilişkin tartışmalarda James Samuel Coleman, Robert Putnam ve Pierre Bourdieu’nin önemli bir yeri vardır (Field, 2008). Field (2008, s. 18) söz konusu üç yazarın farklılıklarını “Bourdieu, Marksizm’in, kaynaklara ulaşmadaki eşitsizlik ve iktidarın sürdürülmesi sorununu paylaşmaktadır; Coleman, başlangıç noktası olarak bireylerin, kendi çıkarlarını sürdürebilmek için rasyonel olarak davrandıkları fikrini kabul etmiştir; Putnam, dernek ve toplumsal faaliyet fikirlerini toplumsal bütünleşmenin ve refahın temeli olarak devralmış ve geliştirmiştir.” şeklinde özetlemiştir. Yazar tüm bu farklara rağmen üç düşünürün de sosyal sermaye kavramını kişilerarası etkileşim ve bu etkileşimlerle ilgili belirli ortak değerlerden kaynaklandığı vurgusunu yaptıklarını ifade etmiştir.

Putnam (2000), Bowling Alone adlı çalışmasının yayınlanması ile birlikte sosyal sermaye alanında öne çıkmış, İtalya üzerine yaptığı yurttaşlık katılımının rolü ile ilgili önemli bir çalışmaya imza atmıştır. Putnam çalışmasında İtalya ekonomisinin Kuzey’le kıyaslandığında az gelişmiş olmasını sosyal sermaye yokluğuna bağlamıştır (Field, 2008).

Field, (2008) sosyal sermayenin başlıca tezinin “İlişkiler önemlidir” olduğunu ifade ederken çok fazla kişi tanımanın ve o kişilerle ne kadar benzer bir dünya görüşü paylaşmanın sosyal sermaye anlamında bir o kadar zengin olunacağını ifade etmiştir. Söz konusu kavramda ortak amaçlara, “kolektif eylem”e (collective action) bir vurgu söz konusudur (Oorschot, Arts ve Gelissen, 2006).

Whiteley (2000) 34 ülkeyi içine alan araştırmasında beşeri sermaye ve eğitim kadar sosyal sermayenin de büyümede etkisi olduğunu ifade etmiştir. Putnam (2000), Perez vd. (2006) ve Balamoune-Lutz (2005) da yaptıkları çalışmalarla ekonomik büyüme ve kalkınmada sosyal sermayenin pozitif etkisi olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Büyüme ve refah konusunda sivil toplum, devlet ve piyasa ilişkisinden ortaya çıkan gücün de önemli bir etkisinden bahsedilmektedir (OECD, 2001).

Narayan ve Cassidy (2001) sosyal sermaye kaynaklarını grup karakterleri, genelleşmiş kurallar, beraberlik, günlük sosyallik, komşuluk bağları, gönüllülük, güven şeklinde sıralamıştır. Gönüllüğün altında da “gönüllü oldun mu, gönüllülük beklentileri, gönüllü olmadığımız için eleştiri, komşulara adil katkı, birine yardım ettin mi” gibi alt başlıklar bulunmaktadır. Adler ve Kwon (2002) da sosyal sermaye kaynakları olarak fırsat, motivasyon, yeteneği ifade etmişlerdir.

Putnam (2000) sosyal sermayeyi ilişkilerin niteliğini temel alarak ikiye ayırmaktadır: Bunlar; bağlayıcı ve köprü oluşturan sosyal sermayedir. "Bağlayıcı sosyal sermaye seçkin kimlikleri desteklemek ve homojenliği sürdürme eğilimindedir; köprü oluşturan sosyal sermaye ise çeşitli sosyal bölümler içinden insanları bir araya getirme eğilimindedir" (Field, 2008, s. 45).

Bir toplumda sosyal sermayeyi ölçmek için bireylerin devlete ve devlete ait kurumlara duydukları güven, siyasal sisteme katılımları, sivil toplum kuruluşlarına katılmak ve bu kuruluşlarda görev alma istekleri, bireylerin akraba ve komşular arasındaki yardım ve desteğin derecesi gibi göstergeler ele alınmaktadır (Şenkal, 2005). Sürekli olarak sadece bireyler olarak kendilerine değil, aynı zamanda daha büyük topluluklara ve üyesi oldukları topluma da fayda sağlayacak şekilde hareket eden kişiler, hem sosyal bağlar hem de sivil davranışlar açısından önemli olan sosyal sermayenin geliştirilmesine katkıda bulunur (Omoto, 2005).

Sorunları çözme noktasında önemli bir işlevi olan sosyal sermaye sivil toplum kapsamındaki ilişkilerle de bağlantılıdır. Sosyal sermayenin gelişimi için tanımlanabilecek kaynaklar aile, okullar, yerel topluluklar, firmalar, sivil toplum ve kamu sektörü şeklinde ifade edilebilir (OECD, 2001).

Aile ise norm ve sosyal bağ kapsamında üyelerine bir çeşit fayda imkanı sunan sosyal ağ da sağlar (Coleman, 1990; Bourdieu, 1985). Aile aynı zamanda öğrenmenin temel kaynağı olarak örgün eğitimde başarının potansiyel bir uyarıcısıdır. Bu da ailenin eğitim üzerinden sosyal sermayeyi artırmada dolaylı olarak olumlu bir etki oluşturur (OECD, 2001).

Genel olarak değerlendirildiğinde gönüllüğün bireysel ve toplumsal katkılarının önemi vurgulanırken açıkça gönüllülüğün sosyal sermaye ve sosyal uyuma olumlu bir etkisinden de bahsedilmektedir (Putnam, 2000; Shmotkin, Blumstein ve Modan, 2003).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, kişi olay veya olguların miktarı, ortalaması veya sayısı gibi ölçülebilen özellikleri yerine daha derinlemesine ve anlamaya dönük olarak yapılan “nasıl, niçin” benzeri sorularla ortaya çıkarılmaya çalışılan araştırmalardır (Denzin ve Lincoln, 1998). Nitel araştırmalarda araştırılan konuya araştırmacının gözüyle bakma, olay ve olguların kendi bağlamları içinde bağlamından koparılmadan anlamaya/açıklamaya çalışma, sürece odaklanma gibi özellikleri öne çıkmaktadır (Bryman, 1988). Çalışmada araştırma deseni olarak durum çalışması tercih edilmiştir. Bu tercihte araştırma sürecinin nasıl ve niçin soruları ile kendi bağlamı içerisinde ele alınması, olay ya da olguyu derinlemesine inceleme olanak vermesi etkili olmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Yapılan çalışmada raporlar ve yayınların içerisinde gömülü olan veriye ulaşma isteği süreci nitel içerik analizine götürmüştür. Nitel içerik analizinde yapılan işlemi Yıldırım ve Şimşek (2011, s. 227) “birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir ifadeyle düzenleyerek yorumlarda bulunmak” olarak ifade etmişlerdir. Nitel içerik analizinde veriye ilk bakıldığı anda fark edilmesi mümkün olmayan mesajların gün yüzüne

çıkarılması (Neuman, 2017), yansız, sistematik (Berelson, 1952), yinelenebilir ve geçerli çıkarımlar yapabilen (Krippendorff, 2004), belli bir alanda var olan literatürü de değerlendirmeye olanak sunan (Falkingham ve Reeves, 1998) bir araştırma tekniği olarak ifade edilebilir.

Bu araştırmanın temel amacı, sosyal sermaye bağlamında bireysel ya da örgütlü olarak gönüllü faaliyetlerde bulunan kişilerin gönüllüğe giden süreçte yaşadıkları deneyimleri anlamak ve açıklamaktır. Bireyleri gönüllüğe sevk eden, gönüllük süreci içerisinde bireyi daha farklı alanlarda gönüllüğe iten süreçler yaşanabilmektedir. Bu araştırma kapsamında cevabı aranan temel soru ise, “Sosyal sermaye bağlamında gönüllük faaliyetleri kişilerin yaşam süreçlerinde nasıl ortaya çıkmıştır?” olmuştur.

3.2. Veri Kaynakları ve Analizi

Bu araştırma kapsamında araştırma sorusunu yanıtlama niteliği taşıyan raporlar ve yayınlardan bir veri seti oluşturulmuştur. Bu kapsamda veri üçgenlemesi (Creswell ve Miller, 2000) yapılmak üzere sivil toplum alanında önde gelen farklı kurumların yayınlamış oldukları gönüllülük, hayırseverlik kapsamındaki yayınlara ulaşılmış ve verilerde bir çeşitliliğe gidilmiştir. Nitel araştırma paradigmasında yanlış anlamaların önüne geçmek sonuçların geçersizliği gibi bir sorunla karşılaşmamak için verilerde üçgenleme kullanılmaktadır (Stake, 1995, s. 134).

Araştırma kapsamında YADA tarafından yayınlanan Sivil Toplum Kuruluşları: İhtiyaçlar ve Sınırlılıklar (2005) ve Türkiye’de Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü (2010), TEGV tarafından yayınlanan Türkiye’de Gençlik, Gönüllülük ve Sosyal Sermaye (2008), Gönüllülük ve Kazanımları (2009), Sürdürülebilir Gönüllülük (2010), TOG tarafından yayınlanan Toplum Gönüllüsü Gençlerin Profili (2015), Bilgi Üniversitesi tarafından yayınlanan Türkiye’de Gönüllülük Araştırması (2019) ve Türkiye’de Gönüllülük Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar (2020), TÜSEV tarafından yayınlanan Türkiye’de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik (2021) İlke Vakfı tarafından yayınlanan Genç Gönüllülerin Motivasyonu Stk’larda Devamlılığı Sağlayan Faktörler (2020) ve Türkiye’nin Gönüllü Gücü (2022) kitabı incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda araştırma kapsamında kullanılan kaynakların listesi aktarılmıştır:

Tablo 1: Araştırmada Analizi Yapılan Kaynaklar

	Yayının Adı	Analiz Edilen Sayfa Sayısı
1.	Sivil Toplum Kuruluşları: İhtiyaçlar ve Sınırlılıklar (2005)	44
2.	Türkiye’de Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü (2010)	275
3.	Türkiye’de Gençlik, Gönüllülük ve Sosyal Sermaye (2008)	39
4.	Gönüllülük ve Kazanımları (2009)	57
5.	Sürdürülebilir Gönüllülük (2010)	41
6.	Toplum Gönüllüsü Gençlerin Profili (2015)	149
7.	Türkiye’de Gönüllülük Araştırması (2019)	34
8.	Türkiye’de Gönüllülük Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar (2020)	261
9.	Türkiye’de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik (2021)	65
10.	Genç Gönüllülerin Motivasyonu Stk’larda Devamlılığı Sağlayan Faktörler (2020)	27
11.	Türkiye’nin Gönüllü Gücü (2022)	529
	TOPLAM	1.521

Raporların genel amaçları incelendiğinde “Sivil Toplum Kuruluşları: İhtiyaçlar ve Sınırlılıklar” (2005) adlı çalışmada 8 farklı şehirde 32 Gönüllü Kuruluşu temel alarak sivil toplum kuruluşlarında yaşanan temel sorunlara odaklanmıştır. TEGV’in gerçekleştirmiş olduğu “Türkiye’de Gençlik, Gönüllülük ve

Sosyal Sermaye” (2008) adlı çalışma Türkiye’de gönüllülüğün bir resmini çekmeyi, kişileri gönüllü olmaya sevk eden nedenleri ortaya koymayı amaçlamıştır. TEGV tarafından gerçekleştirilen “Gönüllülük ve Kazanımları Araştırma Projesi”nde (2009) 1209 TEGV Gönüllüsü ile anket gerçekleştirilmiştir. “Türkiye’de Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü” (2010) adlı çalışma Türkiye’de bulunan “Gönüllü Kuruluşların” ve bu kuruluşların yönetici profilini ortaya koymayı amaçlamıştır. “Toplum Gönüllüsü Gençlerin Profili” (2015) adlı çalışmada Toplum Gönüllüsü gençlerin özellikleri, gönüllülük süresince elde ettikleri kazanımlar, değişim ve gelişimlerin neler olduğuna odaklanılmıştır. Araştırmada gönüllülük faaliyetleri özellikle “örgütlenme ve sivil katılım” başlığı ile ele alınmıştır. İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen, Türkiye’de Gönüllülük Araştırması” (2019) sivil toplum faaliyetlerinde bulunan gönüllülerin içinde buldukları koşullar, sorunlarının neler olduğu ve beklentilerine odaklanılmıştır. TÜSEV’in yayınlamış olduğu “Türkiye’de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik” (2021) çalışması 2004, 2015 ve 2019 yıllarında yapılan çalışmanın devamı olarak ortaya çıkmıştır. Bu araştırma ile bireylerin sivil toplum kuruluşlarına yönelik tutumları ilgili kuruluşlarda faaliyetlere katılımları incelenmiştir. İLKE Vakfı tarafından yayınlanan “Genç Gönüllülerin Motivasyonu Stk’larda Devamlılığı Sağlayan Faktörler” (2020) adlı çalışma sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak faaliyetlerde bulunanların devamlılığını sağlayan motivasyonların neler olduğu araştırılmıştır. Türkiye’nin Gönüllü Gücü (2022) kitabında da farklı gönüllülük alanlarında faaliyet gerçekleştiren farklı arka planlara sahip 30 sivil toplum gönüllüsüyle sözlü tarih görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın temelini de içerisinde toplam 1.124 dakikalık mülakatların yer aldığı Türkiye’nin Gönüllü Gücü (2022) kitabı oluşturmuştur.

Türkiye’nin Gönüllü Gücü (2022) kitabında yer alan katılımcılar 30 kişidir. Bu katılımcılarla 16.09.2021-10.08.2022 tarihleri arasında toplam 1.124 dakikalık görüşme Ataşehir, Bahçe (Adana), Başakşehir, Beykoz, Beyoğlu, Çengelköy, Eyüpsultan, Fatih, Kadıköy, Kartal, Levent, Mardin, Nilüfer (Bursa), Şişli, Üsküdar, Zeytinburnu’nda gerçekleştirilmiştir.

Miles ve Huberman (1994) nitel veri analizini; (1) verilerin düzenlenmesi/azaltılması, (2) verilerin gösterilmesi, (3) sonuç çıkarma ve doğrulanması olarak üç aşamaya ayırmaktadır. Bu bağlamda içerik analizinde araştırmacı elde edilen veri setini inceleyerek buradan anlamlı bölümler oluşturmaya bunları da kendi içlerinde anlamlı bütünler oluşturmaya çalışır. Bu kapsamda da tema, kategori ve kodları net bir şekilde belirleyebilmesi oldukça önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu çalışmada da tümevarımcı bir anlayışa sahip olan Strauss ve Corbin (1998)’in verilerin kodlanmasına ilişkin açık kodlama, eksenli kodlama ve seçici kodlama yaklaşımlarından yola çıkılmıştır. Strauss ve Corbin (1998) nitel araştırmalarda veri analiz sürecini “kodlama” olarak ifade etmektedirler. Kodlama süreci, verilerde bir olay, olgu ya da düşünceyi adlandırmak olan kavramsallaştırma ile başlar. Elde edilen kavramlar gruplandırılıp temalar elde edilir. Verilerin kodlanması ve temalara ulaşılmasına ilişkin örnek aşağıda aktarılmıştır:

Tablo 2: Verilerin Kodlanması ve Temalara Ulaşılmasına İlişkin Örnek

Tema	Kod	Kodlanan Metin
	12 Eylül	“12 Eylül sonrası baskı dönemi olmasına rağmen yine de politik rüzgârların çok bariz bir şekilde kendisini hissettirdiği yıllar. Hâliyle biz, o yılları biraz daha derin yaşadık, etkisini daha derinden hissettik. Belki de o yüzden bilmiyorum. Etrafta dünyada olan biten, Türkiye’de olan biten her şey bir şekilde çok fazla medya kuruluşu olmamasına rağmen, bir tek TRT olmasına rağmen, gazete falan olmamasına rağmen bir şekilde ilgimizi çekiyordu.”
	Suriye İç Savaşı	“...bir iç çatışma, bir sıcak savaşa dönüştü Suriye’de ama hangi coğrafyada olursa olsun, kim kiminle nasıl bir savaş içerisinde olursa olsun kadınların ve

İçinde Bulunulan Dönemin Şartları		çocukların üzerinden bu savaşı araçsallaştırmak ve onları araç kılarak böyle bir pozisyona gelmek bana göre insan olan herkesin diline bakmaksızın itiraz etmesi gereken bir şey...”
	Bosna Savaşı	“Mezun olduktan sonra da zaten Bosna Savaşı devam ediyordu. 1995’e kadar devam etti ve bu sefer bizim hayır yolculuğumuz, daha doğrusu arayışımız yolumuzu İHH İnsani Yardım Vakfı’yla karşılaştırmış oldu. O dönem başlayan yolculuk çok uzun sene, 30 seneye yakın bir süre devam etti.”
	28 Şubat	“...28 Şubat rüzgârının çok şiddetli estiği yıllar yaşanmaya başladı. Tabii o ortamda hukukçuya olan ihtiyaç da çok yoğun olunca o dönem avukatlık büroma biraz ara verdim. Büroyu kapatıp aktif olarak başörtüsü mücadelesine ve haksız yere tutulan insanlara yardım etmek üzere sivil toplum çalışmalarına çalışma alanımı kaydirdim. “

Miles ve Huberman (1994)’ın da ifade ettiği gibi bu çalışmada verilerin düzenlenmesi azaltılması, verilerin gösterilmesi ve sonuç çıkarma doğrulama aşamaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ilk olarak Türkiye’nin Gönüllü Gücü Kitabı ve gönüllülük bağlamında yayınlanmış araştırma ve raporlar incelenmiştir. Öncelikle elde edilen tüm veriler ilk aşamada baştan sona okunmuştur. Bu okumada ilgili olmayan raporlar araştırma dışında bırakılmıştır. Yayınlanmış 10 rapor/araştırma ve 1 kitap çalışmaya dahil edilmiştir. İkinci okumada ise araştırmacının zihninde kod ve temalar belirlemeye başlamıştır. İkinci okumada oluşan bu kod ve temalar çerçevesinde okumayla eş zamanlı notlar alınmıştır. Son okumada ise çalışmanın çerçevesinin daha belirgin hale gelmesiyle belirlenen kod ve temalar çerçevesinde gereken ekleme ve çıkarmalar yapılmıştır.

3.3. İnandırıcılık ve Aktarılabilirlik

Araştırmaların en önemli hususlarından biri de geçerlik ve güvenilirliktir. Nitel araştırma paradigması bu noktada nicel paradigmadan farklı kavramlar kullanmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2011) iç geçerlik için inandırıcılık, dış geçerlik için ise aktarılabilirlik kavramlarının kullanıldığını altını çizmiştir. Guba ve Lincoln (1982) de inandırıcılığı gerçekleştirebilmek için inanılabilirlik, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik, aktarılabilirlik gibi dört ayrı başlık açmıştır. Bu çalışmada araştırmacı inanılabilirlik için uzun süre etkileşim sağlamıştır. Araştırmacının lisans üstü eğitiminin ve sonrasının temel alanlarından biri sivil toplum olmuş uzun yıllar sivil toplum alanında sivil toplum örgütleri ile de gönüllülük bağlamında faaliyetler gerçekleştirmiştir. Objektiflik için üçgenleme yapılmış, Türkiye’nin Gönüllü Gücü kitabının dışında konuyla yakından ilgili 10 ayrı rapor da çalışmaya dahil edilmiştir. Başka bir strateji olarak güvenilirlik kapsamında yönetim organizasyon alanından ve sivil toplum çalışmalarına vakıf iki ayrı araştırmacı araştırmacının süreç ve sonuçlarını incelemiştir. Bir başka strateji de inandırıcılığı sağlamak için metin içinde doğrudan aktarımlara yer verilmiş ayrıntılı bir betimleme gerçekleştirilmiştir.

4. BULGULAR

Yapılan doküman analizinde katılımcıların sivil topluma ve gönüllülük alanına girişlerinde bir anlamda sivil topluma giriş hikayelerinde bir çeşitlilik görülmüştür. Katılımcılar farklı çevrelerden farklı arka planlara sahip kişilerden oluşmasına rağmen sivil toplum alanına girişlerinde ortak olan özelliğin toplumda görülen bir eksikliğin, bir sorunun giderilmesine yönelik olması dikkat çekici bir husustur. Bu araştırma kapsamında ortaya çıkan temalar ailenin modellenmesi, değerler, yaşanan deneyimler, içinde bulunulan dönemin şartları ve boş vakit olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte çocukluktan itibaren yaşanan süreçte ailenin, değerlerin sivil toplum ve gönüllülük faaliyetlerinde çok önemli bir unsur olduğu mülakatlarda ortaya çıkan önemli iki bulgu olmuştur.

4.1. Ailenin Modellenmesi

Sürdürülebilir Gönüllülük Araştırması'nda (2010) diğer tüm koşullar aynı olsa bile kişilerin gönüllü faaliyetler için daha uygun bir değerler sistemine sahip olmasının söz konusu kişilerin gönüllü faaliyetleri gerçekleştirme olasılığını arttırdığı ifade edilmiştir. Aile değerlerin oluşmasında, değerlerin aktarılmasında temel bir role sahiptir. Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması (2010) da Türk aile yapısında yardımlaşma ve dayanışmanın önemli olduğunun altını çizmektedir. Bu araştırma kapsamında anne-babanın model alınması, yakın aile çevresinin model alınması bulgular olarak ortaya çıkmıştır.

4.1.1. Anne-babanın model alınması

Yapılan doküman analizinde katılımcılarda aile etkisinin gönüllü faaliyetlerde öne çıkan bir unsur olduğu görülmüştür. Havva Sula (s. 77-78), anne babasının çok aktif hep bir şeyler yapmaya çalışan kişiler olduğundan, İbrahim Ceylan (s. 98) 95 yaşına kadar yaşayan babasının not defterinde bütün hayır kayıtlarını tuttuğundan, İbrahim Altan (s. 393) ailesinin yetiştirme tarzının kendisinde gönüllüğü bir alışkanlık haline getirdiğinden bahsetmiştir.

Ailenin önemine vurgu yapan Serpil Balat *"Benim ailem gerçekten iyiliksever, yardımsever bir aileydi. İnsan sevgisini merkezi almış bir aileydi, merhametliydi... Yani babam maddi olarak, annemse hizmeti ile sürekli insanlara yardım eden bir aileydi."* (s. 299), İhsan Karaman *"Sivil toplum çalışmalarını ya da tabiri caizse bir işe gönüllü olmayı, mesleği dışında bir takım faaliyetler, işler yapmayı aslında ailede öğrendim."* (s. 465) ifadelerini kullanmışlardır.

4.1.2. Yakın aile çevresinin model alınması

Bu çalışmada anne babanın dışında yakın aile çevresinin de gönüllü faaliyetlere başlama da etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Furkan Aldemir amcasından etkilenmesini aşağıdaki ifadelerle aktarmıştır:

"Bu tür faaliyetler amcama imrenerek başladı. O, çok küçüklükten itibaren bu tür faaliyetlere katılıp STK'larda beraber gerek yurt içinde gerek yurt dışında organizasyonlarla yardım faaliyetlerinde bulunurdu. Tabii ben, ona imrenerek büyüdüm ama basketbol oynarken sporculuk kariyerimde çok vakit ve fırsatım olmadığı için bu tür organizasyonlara katılamadım." (s. 455).

Ebru Uygun da gönüllü faaliyetlerde anneannesinden etkilendiğini (s. 328) ifade ederken aynı zamanda annesinin de gönüllü faaliyetlerde yer aldığından (s. 337) bahsetmiştir.

4.2. Değerler

Gönüllülük faaliyetlerine başlamada aile çok önemli bir etken olmakla birlikte temelde ailenin benimsediği değerlerin çocuğa aktarımı söz konusudur. Bir başka ifadeyle gönüllüğe başlamada aile önemli bir faktör iken aslında temelde ailenin kişiye aktardığı değerler kümesinin önemi oldukça büyüktür. Yani kişideki gönüllülük olgusu ailesinden aldığı değerler çerçevesinde şekillenmektedir. Yapılan doküman analizinde katılımcıların değerler kapsamında değerleri ile örtüşen kurumlar ve dini değerler öne çıkan bulgulardan olmuştur.

4.2.1. Değerler ile örtüşen kurumlar

Yapılan araştırmada bireylerin "değerler" çerçevesinde kendileriyle aynı değerlere sahip kişilerle ya da sivil toplum kuruluşları ile gönüllük sürecine girdikleri görülmüştür.

Nazan Yalçınkaya *"Çalışma hayatım boyunca ya da iş hayatım boyunca da, öğrencilik hayatım boyunca da bu mana da kendi çizgim doğrultusunda olan STK'ları tercih ettim. Gün geldi kendi STK'mı kurmaya karar verdim."* (s. 25) ifadelerini kullanırken Handan Karataş 1998 yılında tanıştığı Milli Gençlik Vakfı ile tanışmasını *"...tanıştım ve oraya üye olarak başladım. Ondan sonra da 1992 yılında Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde Milli Gençlik Vakfı'nın kadın kollarını kurdum."* (s. 408) sözleriyle aktarmıştır.

İhsan Karaman da kendi değerleri ile örtüşen bir grup ile yol alışını (s. 469) detaylı olarak aktarmıştır.

4.2.2. Dini değerler

Yapılan doküman analizinde özellikle dini değerler öne çıkan bulgular arasında yer almıştır. Katılımcılar Kuran-ı Kerim'de geçen ayetler, hadisler ve sünnetlere sıklıkla atıf yapmıştır. Örneğin Murat Yılmaz (49) *"dinimizde yetime desteğin inanılmaz bir teşviki var"*, ifadesini kullanırken, Havva Sula (86) ve

İhsan Karaman da (478) “Kim de bir can kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur.” ayetine, Hüseyin Oruç (437) ise “Hayra vesile olan, hayrı yapan gibidir.” hadis-i şerifine atıf yapmışlardır.

4.3. Yaşanılan Deneyimler

Yaşanılan deneyimlerde gönüllülük faaliyetlerinde öne çıkan bir husus olmuştur. Bu araştırma kapsamında çıkan bulgularda çocukluk dönemi deneyimleri, eğitim sürecindeki deneyimler, mesleki süreçte yaşanan deneyimler ayrı ayrı ele alınmıştır.

4.3.1. Çocukluk dönemi deneyimleri

Çocukluk döneminin, o dönemde kurulan hayallerin gönüllülük faaliyetlerine başlamada önemli bir itici güç olduğu çalışmanın bulguları arasında yer almıştır. Tülay Gökçimen (s. 57, 58) babasının ramazanlarda eve getirdiği kumanyaları gizlice ihtiyacı olan insanlara götürdüğünden, Gülsüm Kıratlı (s. 177) ise İstanbul’a gidip iyilik peşinde koşma isteğinden bahsetmiştir.

Havva Sula gönüllülük sürecini “İlkokul dördüncü sınıftaydım. Arkadaşımızın evindeyiz, bahçeli bir ev. Ben böyle bir sandalyenin üstüne çıkmışım ve bir şeyler anlatıyorum. Üç kişi var etrafımda. Bir dernek kurmuşuz ve o derneğin başkanıyım ve diyorum ki “Sokaktaki amcalara yere tükürmeyin,” diyeceğiz. Benim ilk sivil toplum hikayem odur.” (s. 78) şeklinde ifade etmiştir.

Havva Sula ve Gülden Sönmez (s. 153) çocuklukta kurdukları hayallerden bahsederken Ebru Uygun (s. 327, 328) ve Yüksek Korkmaz (s. 357, 358) fiili olarak sahada bulunuşlarını ve yaşadıkları deneyimleri aktarmışlardır.

4.3.2. Eğitim sürecindeki deneyimler

Yapılan doküman analizinde katılımcılar alınan eğitimin, eğitim hayatının sivil toplum alanındaki faaliyetleri tetikleyici bir etken olduğunu ortaya koymuştur. Alınan eğitimin yanı sıra eğitim sürecinde eğitimciler ve içinde bulunan arkadaş grubu da önemli bir unsur olmuştur.

2000’li yıllardan sonra Türkiye’de sivil toplum alanında bir değişim bir dönüşüm yaşandığı bilinmektedir. Katılımcılardan Mehmet Ali Çalışkan bu değişimi fark edenlerden biridir. ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi lisans sosyoloji yüksek lisans mezunu olan Çalışkan (s. 4) “sivil toplum araştırmacılığı” yapmanın önemli olduğunu, bilgi üretmenin önemli bir katkı olacağını düşünerek kendi gibi düşünen arkadaşlarıyla sivil toplum alanına giriş yapmıştır. Benzer şekilde gönüllüğe başlama sürecinde eğitim başlığıyla öne çıkan katılımcıların olduğu görülmüştür.

Nazan Yalçinkaya genç yaşta arkadaşlarıyla kurduğu STK’yı (s. 25) Hüseyin Oruç da benzer şekilde arkadaşlarıyla kurduğu teşkilatı (s. 434) aktarmıştır.

Eğitim sürecinde eğitimcilerin yönlendirmesi de gönüllü faaliyetlere katılımı etkileyen bir unsurdur. Yapılan mülakatlarda İtr Erhart üniversitedeki hocalarından bahsederken “Sivil topluma ilgim üniversite yıllarımda başladı. O dönem Boğaziçi’ndeki hocalarım bir projeye dâhildi. Ben de çok heyecanlandım. Katıldım, eğitim aldık.” (s. 122) Ahmet Türker de yüksek lisans hocasının yönlendirmesini aşağıdaki sözlerle aktarmıştır:

“Özellikle beni sivil topluma, toplumsal gönüllülük yaparak, yani öyle örgütlü bir şekilde bir şey yapmaya yönelten yüksek lisanstaki ekonomi hocam Özer Ertun’du... Sahip olduğum şeylerin, sahip olmayan kişilere karşı aslında üzerimizde bir sorumluluk emanet olduğunu düşündüm ve daha sonra bu sorgulamalarla -her insanın hayatında arayışlar olur- ben de bu arayışlarla sivil topluma girdim.” (s. 190).

Türkiye’de Gönüllülük Araştırması (2019) da kişilerin gönüllülük faaliyetlerini gerçekleştirdiği sivil toplum kuruluşuna nasıl ulaştıkları sorusuna yüzde 34,4 ile “Arkadaşım/Tanıdığım/Akrabam aracılığı ile ulaştım”, yüzde 15,5 ile “İnternet aracılığı ile STK’ya gönüllü oldum”, yüzde 12,9 ile “STK’yı kuranlardan biri benim” yanıtlarını vermişlerdir. Yapılan doküman analizi sivil toplum alanına giriş sürecinde eğitimcilerin, arkadaş grubunun önemli olduğu bulgusunu ortaya çıkarmıştır. Bu da Türkiye’de Gönüllülük Araştırması (2019) sonuçlarından yüzde 34,4 ile en çok orana sahip olan “Arkadaşım/Tanıdığım/Akrabam aracılığı ile ulaştım” sonucu ile benzerlik göstermektedir.

4.3.3. Mesleki süreçte yaşanan deneyimler

Gönüllüğe giden süreçte meslek ve mesleki beceriler de öne çıkan bulgular arasında yer almıştır. Örneğin Ramazan Mervan Kurt köy okulunda görev yaparken mesleğinin de gereklerinden biri olan gözlem yeteneğini kullanmış, Mustafa Çatal bir din görevlisi olarak insanlarla bizzat ilgilenerek sohbet ettiğini (s. 267) mülakatta aktarmıştır.

Ramazan Mervan Kurt köy okulu deneyimini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Üniversiteden mezun olduktan sonra köy okullarında çalışmaya başladım... Bu serüven oradaki çocukları küçük küçük mutlu ederek başladı, onları gözlemleyerek, onların iç dünyasına girmeye çalışarak başladı diyebiliriz yani.” (s. 377).

Türkiye’de Gönüllülük Araştırması’nda (2019) da gönüllülerin ortalama yüzde 85’i bilgi, beceri ve yeteneklerinin sivil alandaki çalışmalarında kullandıklarını düşünmektedir.

4.4. İçinde Bulunulan Dönemin Şartları

Savaşlar ve politik durum önceki yıllara nazaran artık tüm dünyayı hızla etkileyebilen bir sürece dönüşmüştür. Yapılan analizde gönüllük sürecinde savaşlar, politik koşullar gibi etkenlerin önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

4.4.1. Savaşlar

Dünyada yaşanan savaşların etkileri başta komşu ülkeler olmak üzere diğer ülkeleri ekonomik ve sosyal anlamda etkilemektedir. Özellikle Suriye iç savaşı sebebiyle yaşanan göç dalgası ve tanık olunan olayların ülke sınırlarına çok yakın yerlerde yaşanması Türkiye’deki gönüllülük faaliyetlerinde etkili bir süreç olmuştur. Bu durumu Tülay Gökçimen aşağıdaki gibi aktarmıştır:

“2011 yılında Suriye’de patlak veren, başlangıçta iç savaş olarak başlayan ve daha sonra farklı devletlerin de bu sürece dâhil olmasıyla bir saldırıya, savaşa, katliama, savaş diyemeyiz çünkü savaş iki güç arasında olur, bir katliama dönüşen Suriye topraklarında biz belgeseller çekmeye başladık. Haykırış, Savaşın Çocukları, Suriye Zindanlarında 24 Saat gibi o dönemde daha yeni yeni mülteci hareketliliğini önce Türkiye’ye, sonra dünyaya anlatmaya çalıştık.” (s. 58). Gökçimen çektiği videolarla kamuoyu oluşturmaya çalışan bir gönüllü hareketi ortaya çıkarmış, gördüğü haksızlıkları bu şekilde dünyaya duyurmaya çalışmaktadır.

Bosna Savaşı da özellikle Türkiye’de çok ses getirmiş ve gönüllülük faaliyetleri üzerinde önemli etkileri olmuştur. Bu durumu Murat Yılmaz (s. 43, 44) detaylı şekilde aktarmıştır.

4.4.2. Politik koşullar

Mesleklerde gönüllü faaliyetleri gerçekleştirmede farklı bir boyut olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışma kapsamında hukukçuların hak ve adalet arayışı gönüllülük sürecinde ihtiyaç sahiplerine destek olarak ortaya çıkmıştır. Avukat olan Serpil Balat *“28 Şubat döneminin sayesinde bu kadar sivil toplumun içine girdik diyebilirim. Çünkü 28 Şubat’ta bizim özgürlük alanlarımız kısıtlanmıştı.”* (s. 300) sözleriyle yaşadığı dönemi aktarmıştır.

80 darbesi dönemini de Gülden Sönmez *“80 darbesi ve o süreçte yaşananları bildiğimiz için Diyarbakır Cezaevi, Mamak Cezaevi, Türkiye’deki baskılar, askerî darbenin hışmı, insanların hayatlarına olan etkisi vs. bütün bunları gözlemlediğimiz ve hatta içinde yaşadığımız için belki zulme karşı mücadele etme güdüsü, duygusu biraz daha fazlaydı.”* (s. 141) şeklinde ifade etmiştir.

4.5. Boş Vakit

Boş vakitleri değerlendirme de sivil toplum alanına giriş için bir motivasyon olarak ortaya çıkmıştır. Boş vakit konusunda da eğitim süreci ve emeklilik öne çıkan bulgulardan olmuştur.

4.5.1. Eğitim süreci

Melike Çağlıyan ilkokul ve ortaokul dönemlerinde çocuklarla ilgili bir şeyler yapmak istediğini vaktini de iyi değerlendirerek, teneffüslerde bile dışarı çıkmayarak *“Çocuklara daha nasıl faydalı olabilirim?”* (s. 487) diye düşündüğünü aktarmıştır. Lise döneminde boş vakitlerini değerlendirme amacıyla gönüllü

faaliyetlerde bulunan Zeynep Sena Soyyiğit ise bugün büyük bir oluşumun tohumlarını o zamandan atmıştır. Zeynep Sena Soyyiğit lise dönemlerini aşağıdaki gibi aktarmıştır:

“8. sınıfı bitirdiğim yer benim için biraz dönüm noktası olmuş gibi gözükebilir. Öncesinde gelişen sürecin meyvesi olarak ortaokuldan çıktığımda, liseye geçiş sürecimde benim çok boş vaktim vardı... Benim de bir yerlerde sorumluluk almam gerekiyor duygusuyla sivil toplum kuruluşlarına yöneldim.” (s. 162).

4.5.2. Emeklilik

Emeklilik de gönüllü faaliyetlerine girişte önemli bir husus olmuştur. Bu kapsamda Sevim Zengel darülacezedeki sürecini (s. 215) aktarmıştır.

Şeyhmus Erginoğlu da emekli olmasıyla birlikte 1995 yılından bu yana Mardin’de ağaç dikmektedir. Erginoğlu süreci *“1995 senesinde kamyonu sattım. Böyle 1 ay oturdum. Kendime baktım, kilo almaya başladım, tembelleşmeye başladım. Kalktım, ağaç dikmeye başladım. Ayrıyeten bu kaynak sularını açmaya başladım. Bu 26 senedir böyle hem ağaç dikiyorum, hem bu kaynak sularını ara sıra açıyorum.”* şeklinde aktarmıştır.

Zaman/boş zaman gönüllük faaliyetlerinde önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Haftalık olarak ayrılan zaman incelendiğinde Türk Gençlerinde Gönüllülük ve Sosyal Sermaye (2008) araştırmasında yüzde 16’lık bir kesimin 2 saatten az, yüzde 23’ün 3-4 saat ayırdığı, benzer şekilde Türkiye’de Gönüllülük Araştırması’nda (2019) da yüzde 22,2’nin 1-2 saat, yüzde 21,5’un 3-4 saat gönüllü faaliyetlere ayırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Türk Gençlerinde Gönüllülük ve Sosyal Sermaye (2008) adlı çalışmada da gönüllü faaliyetlere katılmama nedenlerine bakıldığında en yaygın yanıt zaman bulamamak ve maddi olarak yetersizliği olarak ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Türkiye’de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik (2021) araştırmasında da gönüllü faaliyetlere katılmama sebeplerinden en önde geleni yüzde 29 ile “bu tip faaliyetlere ayıracak param yok” olmuştur.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bugünün dünyasında sosyal ve ekonomik sorunların artması farklı çözüm arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Bu anlamda sivil toplum kuruluşları önemli bir ihtiyacı karşılamakta kâr amacı gütmeyen topluma fayda sunmaya çaba göstermektedir. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarının en önemli güçlerinden biri de gönüllülerdir. Bu araştırmanın temel amacı, sosyal sermaye bağlamında bireysel ya da örgütlü olarak gönüllü faaliyetlerde bulunan kişilerin gönüllüğe giden süreçte yaşadıkları deneyimleri anlamak ve açıklamak olmuştur. Bu kapsamda araştırma sorusunu yanıtlama niteliği taşıyan yayınlar incelenmiş yapılan röportajlar ve araştırmalar analiz sürecine dahil edilmiştir.

Bu araştırma kapsamında ortaya çıkan temalar ailenin modellenmesi, değerler, yaşanan deneyimler, içinde bulunulan dönemin şartları ve boş vakit olarak tespit edilmiştir.

Ailenin modellenmesinde anne-babanın model alınması öne çıkan bir bulgu olmuştur. Nesbit (2012) de kişilerin kimlikleri, dünyayı nasıl gördüklerini ve farklı sosyal ortamlardaki davranışlarını etkileyen, en erken ve en güçlü sosyalleşme deneyimlerinin yerin aile olduğunu ifade etmektedir. Buradan yola çıkarak kişinin değer setinin ailede ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çalışmada ortaya çıkan bulgulara göre de katılımcılar ailede gördükleri yaşam biçimi ve bilinçli, bilinçsiz aktarımlarla gönüllülük sürecine herhangi bir baskı olmadan kendi hür iradeleriyle girmişlerdir. Yakın aile çevresinin model alınması da benzer şekilde öne çıkmıştır. Glass vd. (1986) de akraba olsun ya da olmasın büyükanne ve büyükbabalar da dahil olmak üzere hanedeki gönüllülerin diğer bireylerin gönüllülük normunu güçlendirmeye hizmet edeceğini ifade etmektedir. Bu çalışmada da aile üyelerinin bu misyonu görmekte hatta katılımcılardan Ebru Uygun üç kuşaktır gönüllü faaliyetlerde bulduklarını aktarmıştır. Bir anlamda gönüllülükte nesilden nesile bir geçiş bir aktarım söz konusudur.

Law ve Shek (2009)’in gönüllülük niyeti ve davranışı üzerindeki aile etkisini inceledikleri çalışmanın sonuçları da aile desteğinin, aile inancının ve aile modellenmesinin gönüllülükte hem niyet hem de davranışla pozitif ilişkili olduğunu ayrıca Van Goethem vd. (2014)’nin ebeveyn ve arkadaşların ergenlerin gönüllülük davranışları üzerindeki yaşa bağlı etkilerini araştırdıkları çalışmada ergenlerin en iyi arkadaşlarının ve ebeveynlerinin gönüllü olduklarında gönüllü olma olasılıklarının daha yüksek

olduğunu ve ailelerinin daha açık iletişimi ile birlikte daha güçlü bir sivil yönetime sahip olduklarında daha sık gönüllü olduklarını ortaya koymuştur.

Aktivizm boyutu ile ele alınacak olursa Erdoğan vd. (2020) de yaptıkları çalışmada kişilerin ailesinde aktivistlik örneği varsa gönüllülerin aktivistliği model alabildiğini ifade etmişlerdir. Gönüllülük ve sivil toplum anlayışında aile ve yakın çevrenin önemli bir model olduğu çalışma ve araştırmalarda görülmektedir.

Sorunları çözme hususunda da önemli bir işlevi olan sosyal sermayenin gelişimi için ifade edilen kaynaklardan biri de ailedir (OECD, 2001). Bir çeşit sosyal ağ da sağlayan aile (Coleman, 1990; Bourdieu, 1985) düşünüldüğünde hem ilişkiler bakımından hem de öğrenmenin temel bir kaynağı olarak sosyal sermaye üzerinde pozitif bir etki oluşturur (OECD, 2001). Bu bağlamda aile ve gönüllülüğün sosyal sermaye üzerinde önemli etkileri mevcuttur.

Yapılan araştırmada gönüllülük sürecinde etkili olan faktörlerden aile, değerler, özellikle de temeli ailede atılan değerlerin önemli olduğu çıkan en önemli bulgu olmuştur. Dekker ve Halman (2003) da gönüllülük davranışında etkili olan diğerkâmlık (özgecilik), yardımseverlik, dayanışma toplumun refahına katkıda bulunma ve dini değerlerden bahsetmiştir. Burada sözü edilen değerlerin tamamı benzer şekilde yapılan bu araştırmada da ortaya çıkmıştır.

Clary vd. (1998) gönüllülüğü destekleyen altı temel unsurdan birinin değerler olduğunu ifade etmektedir. Kearney (2001) de gönüllülük faaliyetlerini değerler gibi bireysel özelliklerle açıklamanın daha muhtemel olduğundan bahsetmektedir. Bu çalışmayla benzer olarak Frey, Eitzen (1991), Joseph, Carolissen (2019) ve Grönlund vd. (2011) de yaptıkları çalışmalarında değer işlevinin gönüllülük motivasyonunda, gönüllüğün nedenleri arasında olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu gönüllülük faaliyetlerinde bireysel bir anlayış değil toplumsal bir fayda sağlama, katkı sunma çabası görülmüştür. Böylesi bir anlayış geliştiren kişilerin sosyal sermayeyi geliştirmeye de katkı sundukları ifade edilebilir (Omoto, 2005).

Çalışmanın bulgularından biri de dini değerler olmuştur. Bu bulgu Bekkers (2007)'in ifade ettiği dindar ailelerin, aile üyelerini daha fazla katılım sağlayacak şekilde sosyalleştirmede aynı zamanda gönüllüğü aile içine aktarmada oldukça başarılı oldukları ifadesiyle benzerlik göstermektedir. Bir anlamda dini inanın gönüllüğe giden süreçte bir etken olduğu ifade edilebilir (Campbell ve Yonish, 2003; Wilson ve Janoski, 1995).

Yaşanılan deneyimler de çalışma bulgularından biri olmuştur. Çalışma bulgularında gönüllülük arkadaşlardan etkilenilerek yapılan bir faaliyet olmasına karşın Clary vd. (1998) tarafından ifade edilen şekliyle gönüllülüğü destekleyen unsurdan arkadaşlar veya değer verilen diğer kişilerle zaman geçirme fırsatı sağlayan “sosyal” olarak ifade edilen kavram çatısı altında araştırma bulgularında yer almamıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgu arkadaşlarla ya da diğer kişilerle zaman geçirmekten ziyade toplumda görülen bir eksikliğin, bir sorunun giderilmesine yönelik bir faaliyete girişilmesi sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal sermayenin gelişmesi için gerekli kaynaklardan biri de okullardır (OECD, 2001). Bu çalışma kapsamında da okulların, eğitimin, eğitim sürecinin katkıları açıkça görülmüştür.

Mesleki süreçte yaşanan deneyimler de bulgulardan biridir. Clary vd. (1998) tarafından ifade edilen gönüllülüğü destekleyen unsurdan kişinin bilgi, beceri ve kabiliyetlerini kullanmasına ve yeni şeyler öğrenmesine olanak sağlayan “anlama” Türkiye’de Gönüllülük Araştırması (2019) kapsamında yapılan çalışmada gönüllülerin ortalama yüzde 85’inin bilgi, beceri ve yeteneklerini sivil alandaki çalışmalarda kullandıkları bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Köy okullarında öğretmenlik yapan Ramazan Mervan Kurt (s. 377) mesleğinin kendine getirmiş olduğu bilgi beceri ve imkanlar sonucu bir arada bulunduğu kişilerin ihtiyaçlarını keşfederek gönüllü faaliyetlere başlamıştır. Mustafa Çatal (s. 267) da camiye gelen yabancılarla konuştuğundan böyle bir usulünün olduğundan bahsetmiştir. Aslında söz konusu gönüllü kişilerin iletişim becerileri önde olmakla birlikte hem kişiliklerinin hem de mesleklerinin gerekleri olan bilgi, beceri ve yeteneklerini gönüllü faaliyetlerde kullandıkları görülmüştür.

Yapılan analizde örnekler incelendiğinde bireyden yola çıkarak toplumsal bir katkı sunma çabası görülmüştür. Örneklerde dezavantajlı olarak ifade edilen maddi yetersizlikler olan çocuklar, savaş

sebebiyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanlar gibi belirli bir kesimin sosyal uyumunun da öncelendiği ifade edilebilir. Mesleki becerilerini toplumsal katkı ve sosyal uyum için dönüştüren örnekler yukarıda da aktarılmıştır. Bu anlamda gönüllülüğün sosyal sermaye ve sosyal uyuma da olumlu bir etkisinden bahsedilmektedir (Putnam, 2000; Shmotkin, Blumstein ve Modan, 2003).

Bulgulardan bir diğeri de politik koşullardır. Belirli olaylar, belirli zamanlar işbirliklerini daha fazla zorunlu kılmaktadır. Yukarıdaki örneklerde de aktarıldığı gibi özellikle savaş, afet, hak ihlalleri söz konusu olduğunda kolektif bir eylemden bahsetmek mümkündür. İlişkilerin önemli olduğunu (Field, 2008) ifade eden sosyal sermaye de tam da bu noktada ortak amaç doğrultusunda kolektif eyleme bir vurgu yapmaktadır (Oorschot, Arts ve Gelissen, 2006).

Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde gönüllü faaliyetlerin bilinçli ya da bilinçsiz bir toplumsal değişime, dönüşüme neden olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ahmet Türker "kişisel gelişim ve toplumsal gelişim açısından gönüllülüğün inanılmaz bir önemi var." sözleri, ayrıca Emin Kır'ın insanlara dokunmanın topluma fayda sağladığı, toplumsal bir dönüşüme katkı sağladığı vurgusu gönüllülüğün toplumsal boyutuna vurgu yapmaktadır. Sosyal ilişkilerin gücü (Putnam, 2000) ile ifade edilen sosyal sermaye de ilişkileri toplumsal gelişme ve dinamizm ile ilişkilendirmektedir. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar bireylerin sosyal bağlantıları aracılığıyla sosyal sermaye edindikleri gerçeği göz önüne alındığında gönüllüler, gönüllü olmayanlara göre daha geniş sosyal ağlara sahip yani daha fazla "sosyal sermayeye" sahip oldukları ifade edilebilir (Wilson ve Musick, 1998).

Rosenthal ve Rosnow (1975) ortalama bir gönüllünün genellikle daha genç, daha iyi eğitilmiş, sosyal onaya ihtiyaç duyan ve daha yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip olduğunu ifade ederken bu çalışmada çok farklı eğitimleri olan, ekonomik koşulları farklı ve bir onay ihtiyacı duymayacak kadar özgüven sahibi bireyler olduğu sonucuna ulaşılmış dolayısıyla bu çalışma kapsamında elde edilen veriler gönüllülük alanında yapılan çalışmaların toplumdaki farklılıkların topluma farklılık gösterdiği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışmada ayrıca Houle, Sagarin, ve Kaplan (2005)'in yapmış oldukları çalışmaya benzer şekilde gönüllülerin görevlerini rastgele seçmediklerini, görev seçimlerinin önemli bir bölümünün neden gönüllü olmak istediklerinin farkında olarak gönüllü faaliyetlere girdikleri bulgusunu ortaya koymuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde gönüllülerin yaşam öykülerinin temel alındığı bu çalışmada gönüllü olma sürecinde en önemli etkenin aile ve dolaylı olarak temelde ailede alınan değerler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışma özelinde özellikle değer kümesinin altında dini inançta gönüllü olma sürecinde var olan temel güdüleyicilerden biri olmuş gönüllü olduktan sonraki süreçte de davranış kalıplarını etkileyen temel bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal sermaye toplumsal faaliyetlerin toplumsal bütünleşme ve refahın temeli olarak (Field, 2008) değerlendirildiğinde gönüllülüğün sosyal sermayeyi arttırmada önemli bir rolü olduğu ifade edilebilir.

Bu çalışmadan yola çıkarak geleceğe dönük bazı araştırma önerileri ortaya konulabilir. Çalışmada öne çıkan bulgular arasında yer alan aile, değer ve normlar toplumdaki topluma değişkenlik göstermektedir. Aynı şekilde bu farklılığın kuşaklar arasında da değişkenlik göstereceği düşünüldüğünde bu araştırmanın belli yaş grupları özelinde ve aynı toplumda olsa dahi kültürel farklılık gösteren bölgeler kapsamında yapılması oldukça önemlidir.

Bu ifade edilen farklılıklar ele alınırken gönüllülük sürecinin, küresel bir etkinin gün geçtikçe artmasıyla beraber değer ve ilişkilerin hızla değiştiği ve bundan en çok etkilenen kitle olan genç gönüllüler kapsamında informal, formal, e-gönüllülük ya da aktivizm gibi gönüllülük türlerinden hangilerine doğru bir kayma yaşandığı ve bunların sebepleri araştırılacak konular arasında yer alabilir.

KAYNAKÇA

- Adler, P. S., ve Kwon, S. (2002). Social Capital: Prospects for a New Concept. *The Academy of Management Review*, 27(1), 17-40. <https://doi.org/10.2307/4134367>
- Anheier, H. K., ve Salamon, L. M. (1999). Volunteering in Cross-national Perspective: Initial Comparisons. *Law And Contemporary Problems*, 62(4), 43-65.

- Aydemir, M. A. (2011). Toplumsal İlişkilerin Sosyal Sermaye Değeri: Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aytaç, S. E., ve Çarkoğlu, A. (2021). Türkiye'de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik. İstanbul: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı.
- Balioune-Lutz, M. (2005). Institutions, Social Capital, and Economic Development in Africa: An Empirical Study. ICER Working Paper (18).
- Bekkers, R. (2007). Intergenerational Transmission of Volunteering. *Acta Sociologica* (50), 99-114.
- Bektaş, S. (2021). Spor Etkinliklerinde Gönüllülük Motivasyonu. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. New York: The Free Press.
- Birleşmiş Milletler. (2011). *Dünyada Gönüllülüğün Durumu Raporu: Küresel Refah İçin Evrensel Değerler*.
- Bourdieu, P. (1985). The Forms of Capital. In J. E. Richardson (Eds.), *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education* (pp. 241-258). New York: Green-wood Press.
- Bryman, A. (1988). *Quantity and Quality in Social Research*. London: Routledge.
- Bulut, B. A. (2021). Uluslararası Spor Organizasyonlarında Görev Alan Gönüllülerin Kişilik Özelliklerinin Sporda Gönüllülük Motivasyonları Üzerine Etkisinin İncelenmesi (İstanbul Örneği). (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Campbell, D., ve Yonish, S. J. (2003). Religion and Volunteering in America. In C. E. Smidt (Eds.), *Religion as Social Capital: Producing the Common Good* (pp. 87-106). Waco, TX: Baylor University Press.
- Clary, E. G., Ridge, R. D., Stukas, A. A., Snyder, M., Copeland, J., Haugen, J., ve Miene, P. (1998). Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology* (74), 1516-1530. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.6.1516>
- Coleman, J. S. (1990). *The Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press.
- Creswell, J. W., ve D. L. Miller. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. *Theory Into Practice*, 39(3), 124-130.
- Çalışkan, M. A., Cengiz, K., ve Tol, U. U. (2005). *Sivil Toplum Kuruluşları: İhtiyaçlar ve Sınırlılıklar*. İstanbul: Yaşama Dair Vakfı.
- Dekker, P., ve Halman, L. (2003). Volunteering and Values. In P. Dekker, ve L. Halman (Eds.), *The Values of Volunteering* (pp. 1-17). Springer.
- Denzin, N. K., ve Lincoln, Y. S. (1998). *The Landscape of Qualitative Research: Theories and Issues*. Thousand Oaks: Sage.
- Erdoğan, N., Bircan, H. M., Sayın, Z., ve Aydemir, Ö. F. (2020). Genç Gönüllülerin Motivasyonu: Stk'larda Devamlılığı Sağlayan Faktörler. İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.
- Erlinghagen, M., ve Hank, K. (2005). Participation of Older Europeans in Volunteer Work. *MEA Discussion Papers*. Mannheim: University of Mannheim.
- Falkingham, L. T., ve Reeves, R. (1998). Context Analysis - A Technique for Analysing Research in a Field, Applied to Literature on the Management of R&D at the Section Level. *Scientometrics*, 42(2), 97-120.

- Fişne, M. (2017). Kişilik Özelliklerinin Sporda Gönüllülük Motivasyonu Üzerine Etkisi: Uluslararası Spor Organizasyonlarında Görev Alan Gönüllülere Yönelik Bir Araştırma. (Doktora Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Field, J. (2008). Sosyal Sermaye. (Çev. Bilgen, B. ve Şen, B.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Frey, J. H., ve Eitzen, S. D. (1991). Sport and Society. *Annual Review of Sociology* (17), 503–522. <https://doi.org/10.1146/annurev.so.17.080191.002443>
- Fukuyama, F. (2011). Sosyal Sermaye ve Sivil Toplum. (Çev. Tecim, E. ve Kaya, R.). *Muhafazakar Düşünce*, (29-30), 3-24.
- Glass, J., Bengtson, V. L., ve Dunham, C. C. (1986). Attitude Similarity in Three-generation Families: Socialization, Status Inheritance, or Reciprocal Influence? *American Sociological Review*(51), 685-698. <https://doi.org/10.2307/2095493>
- Grönlund, H., Holmes, K., Kang, C., Cnaan, R. A., Handy, F., Brudney, J. F., . . . Zrinščak , S. (2011). Cultural Values and Volunteering: A Cross-Cultural Comparison of Student's Motivation to Volunteer in 13 Countries. *Journal of Academic Ethics* (9), 87-106.
- Guba, E. G., ve Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and Methodological Bases of Naturalistic Inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30(4), 233-252.
- Halman, L., ve De Moor, R. (1994). Comparative Research on Values. In P. Ester, L. Halman, ve R. De Moor, *The Individualizing Society* (pp. 21-36). Tilburg (NL): Tilburg University Press.
- Hanifan, L. J. (1916). The Rural School Community Center. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 67(1), 130-138.
- Houle, B. J., Sagarin, B. J., ve Kaplan, M. F. (2005). A functional Approach to Volunteerism: Do Volunteer Motives Predict Task Preference? *Basic and Applied Social Psychology*, 27(4), 337-344. [10.1207/s15324834basp2704_6](https://doi.org/10.1207/s15324834basp2704_6)
- İlke Vakfi. (2022). Türkiye'nin Gönüllü Gücü. İstanbul: Nokta Kitap.
- Joseph, B. M., ve Carolissen, R. (2019). Citizenship: A Core Motive for South African University Student Volunteers. *Education, Citizenship and Social Justice*, 14(3), 225-240.
- Kearney, J. (2001). The Values and Basic Principles of Volunteering. *Voluntary Action*, 3(3), 63-86.
- Krippendorff, K. (2004). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Kundogdu, G. (2022). Öğretmenlerin Öğretmen Liderliği Algıları ve Gönüllülük Motivasyonlarının Eğitim Programı Liderliği Bağlamında İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Law, B. M., ve Shek, D. T. (2009). Family Influence on Volunteering Intention and Behavior Among Chinese Adolescents in Hong Kong. *Adolescence*, 44(175), 665-683.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Sage: Thousand Oaks.
- Mueller, M. W. (1975). Economic Determinants of Volunteer Work by Women. *Signs: Journal of Women and Culture in Society*, 1(2), 325-338.
- Musick, M. A., ve Willson, J. (2003). Volunteering and Depression: The Role Of Psychological and Social Resources in Different Age Groups. *Social Science ve Medicine*, 56(2), 259-269. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(02\)00025-4](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(02)00025-4)
- Narayan, D., ve Cassidy, M. F. (2001). A Dimensional Approach to Measuring Social Capital: Development and Validation of a Social Capital Inventory. *Current Sociology*, 49(2), 59-102. <https://doi.org/10.1177/00113921010490020>

- Nesbit, R. (2012). The Influence of Family and Household Members on Individual Volunteer Choices. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 42(6), 1134-1154. <https://doi.org/10.1177/0899764012450>
- Neuman, L. W. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayın Odası.
- OECD. (2001). *The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital*. Paris.
- Omoto, A. M. (2005). *Processes of Community Change and Social Action*. Nahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Oorschot, W., Arts, W., ve Gelissen, J. (2006). Social Capital in Europe: Measurement and Social and Regional Distribution of a Multifaceted Phenomenon. *Acta Sociologica*, 49(2), 149-167.
- Penner, L. A. (2002). Dispositional and Organizational Influences on Sustained Volunteerism: An Interactionist Perspective. *Journal of Social Issues*, 58, 447-467. <https://doi.org/10.1111/1540-4560.00270>
- Penner, L. A. (2004). Volunteerism and Social Problems: Making Things Better or Worse? *Journal of Social Issues*, 60(3), 645-666. <https://doi.org/10.1111/j.0022-4537.2004.00377.x>
- Perez, F., Juan, F. G., Lorenzo, S., ve Vicente, M. (2006). Measurement of Social Capital and Growth: An Economic Methodology. *MPRA Paper Series(16006)*.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival American community*. New York: Simon And Sch.
- Rochester, C., Paine, A. E., Howlett, S., Zimmeck, M., ve Paine, A. E. (2016). *Volunteering and Society in the 21st Century*. NY: Palgrave Macmillan.
- Rosenthal, R., ve Rosnow, R. L. (1975). *The Volunteer Subject*. New York: Wiley and Sons.
- Roy, K., ve Ziemek, S. (2001). On the Economics of Volunteering. (26). UN Volunteer Programme.
- TEGV. (2008). *Türk Gençlerinde Gönüllülük ve Sosyal Sermaye*. İstanbul: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı.
- TEGV. (2009). *Gönüllülük ve Kazanımları Araştırma Projesi*. İstanbul: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı.
- TEGV. (2010). *Sürdürülebilir Gönüllülük Araştırması*. İstanbul: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı.
- Scrivens, K., ve Smith, C. (2013). *Four Interpretations of Social Capital: An Agenda for Measurement*. Paris: OECD Publishing.
- Shmotkin, D., Blumstein, T., ve Modan, B. (2003). Beyond Keeling Active: Concomitants of Being a Volunteer in Old Age. *Psychology and Aging*, 18(3), 602-607.
- Stake, R. E. (1995). *The Art of Case Study Research*. Thousand Oaks, Sage Publications.
- Strauss, A. ve Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory (Second Edition)*. United States of America: SAGE Publications.
- Şenkal, A. (2005). Sivil Toplum ve Sosyal Sermaye: Sosyal Politikaya Dayalı Alternatif Kalkınma Modeli Arayışları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1), 791-810.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması*. Ankara.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi. (2019). *Türkiye'de Gönüllülük Araştırması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi. (2020). *Türkiye'de Gönüllülük Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar*. Erdoğan, E., Uyan-Semerci, P., Yentürk, N., Doğan Yenisey, K., Beyazova, A., Durmuş, G., Yurtagüler, L. (Ed.). İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Tocqueville, A. (2019). Amerika'da Demokrasi. (S. Sertdemir Özdemir, Çev.) İletişim Yayınları: İstanbul.
- TOG. (2015). Toplum Gönüllüsü Gençlerin Profili. İstanbul: Toplum Gönüllüleri Derneği.
- Toprak, F. (2023). Göçmenlere Yönelik Kurumsal Olmayan Gönüllülük Faaliyetlerinin Motivasyonlarının Değerlendirilmesi: Ankara Gönüllüler Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Van Goethem, A. A., van Hoof, A., Van Aken, M. A., de Castro, B. O., ve Raaijmakers, Q. A. (2014). Socialising Adolescent Volunteering: How Important are Parents and Friends? Age Dependent Effects of Parents and Friends on Adolescents' Volunteering Behaviours. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(2), 94-101. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2013.12.003>
- Vecina, M. L., Chacón, F., Marzana, D., ve Marta, E. (2013). Volunteer Engagement and Organizational Commitment in Nonprofit Organizations: What Makes Volunteers Remain Within Organizations and Feel Happy? *Journal of Community Psychology*, 41(3), 291-302. <https://doi.org/10.1002/jcop.21530>
- Whiteley, P. F. (2000). Economic Growth and Social Capital. *Political Studies*, 48(3), 443-466.
- Wilson, J., ve Musick, M. (1998). The Contribution of Social Resources to Volunteering. *Social Science Quarterly*, 79(4), 799-814.
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*, (26), 215-240.
- Wilson, J., ve Janoski, T. (1995). The Contribution of Religion to Volunteer Work. *Sociology of Religion*, (56), 137-152. <https://doi.org/10.2307/3711760>
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, İ. (2022). Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Gençlik Merkezi Gönüllülerinin Gönüllülük Faaliyetlerine Katılım Motivasyonlarının İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Yeğen, M., Keyman, E. F., Çalışkan, M. A., ve Tol, U. U. (2010). Türkiye'de Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü. İstanbul: Yaşama Dair Vakıf.

Research Article

Sosyal Sermaye Bağlamında Kişisel Gönüllülük Deneyimlerinin İncelenmesi: Nitel Bir Araştırma

Examining Personal Volunteering Experiences in the Context of Social Capital: A Qualitative Research

Züleyha SAYIN

Öğr. Gör. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Rektörlük

zuleyha.sayin@medeniyet.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-2166-0070>

Extensive Summary

The problems experienced in the world are increasing day by day, therefore different and permanent solutions are sought. With the neoliberal state approach, the state's transfer of many service areas such as education and health to the private sector has brought about the development and expansion of the civil society area and the civil society not remaining insensitive to this situation. In other words, civil society is actively involved in solving these problems, and non-governmental organizations bring alternative service areas to those in need at the points of need.

Civil society reinforces the form of reciprocity between the individual and society by being the place where social interaction and communication are maintained through rituals. Civil space becomes a common action area through rituals and is also expressed as the place where social capital is built in the modern sense (Aydemir, 2011). Field (2008) also bases social capital on the idea that "social communication networks are a valuable asset".

Non-governmental organizations that are independent from the state, organized and based on volunteering are considered one of the sources of social capital. According to Fukuyama (2011, p. 4), "trust, networks, civil society, etc. All those associated with social capital are shadow phenomena that arise due to social capital but do not constitute social capital itself." Generally speaking, an important relationship can be mentioned between civil society and social capital.

Civil society and non-governmental organizations have a very important place in today's world. Volunteers have an important function in the implementation of civil society activities and the execution of activities. Volunteering can be defined as the use of people's knowledge, skills and experiences to achieve their goals without expecting any financial reward (Wilson, 2000).

The importance of volunteering in the field of civil society is increasing day by day. Volunteering and its relations with other concepts are among the subjects studied. Studies have shown that people's identities, values, family composition and environment have an impact on volunteering (Nesbit, 2012; Law and Shek, 2009; Van Goethem et al. 2014).

The main purpose of this research is to understand and explain the process that people who carry out volunteering activities individually or organizationally within the scope of social capital go through on the way to volunteering. In this context, the main question to be answered within the scope of the research is "How did volunteering activities in the context of social capital emerge in people's life processes?" can be expressed as . Within this scope, published reports on volunteering and philanthropy

and interviews conducted within this framework were compiled as a data set to try to find an answer to the research question.

In this study, qualitative research method was used and case study was preferred as the research design. In this context, studies published in the field of philanthropy and volunteering by YADA, TEGV, TOG, TÜSEV and İlke Foundation, which answered the research question, were examined. The data obtained was analyzed by applying the qualitative content analysis method.

The themes that emerged within the scope of this research were determined as modeling of the family, values, lived experiences, conditions of the current period and free time.

Taking parents as a model in modeling the family has been a prominent finding. Nesbit (2012) also states that the family is the place where people's earliest and strongest socialization experiences affect their identities, how they see the world, and their behavior in different social environments. Glass et al. (1986) also state that volunteers in the household, including grandparents, whether relatives or not, will serve to strengthen the volunteering norm of other individuals. In this study, this mission of family members is seen, and even one of the participants, Ebru Uygun, stated that they have been doing volunteer activities for three generations. In a sense, there is a transition from generation to generation in volunteering.

If we consider the activism dimension, Erdoğan et al. (2020) also stated in their study that if people have an example of activism in their family, volunteers can take activism as a model. It is seen in studies and research that family and close circle are important models in the understanding of volunteering and civil society.

One of the sources for the development of social capital, which also has an important function in solving problems, is the family (OECD, 2001). Considering the family, which also provides a type of social network (Coleman, 1990; Bourdieu, 1985), it has a positive impact on social capital, both in terms of relationships and as a basic source of learning (OECD, 2001). In this context, family and volunteering have important effects on social capital.

One of the findings of the study was religious values. This finding is similar to Bekkers (2007)'s statement that religious families are very successful in socializing family members to ensure more participation and at the same time transferring volunteering into the family. In a sense, it can be stated that religious belief is a factor in the process of volunteering (Campbell and Yonish, 2003; Wilson and Janoski, 1995).

Experiences were also one of the study findings. Although volunteering is an activity influenced by friends in the study findings, Clary et al. (1998), the element that supports volunteering and provides the opportunity to spend time with friends or other valued people was not included in the research findings under the umbrella of the concept expressed as "social". The findings obtained as a result of the research indicate that rather than spending time with friends or other people, an activity is undertaken to eliminate a deficiency or a problem seen in society.

One of the resources necessary for the development of social capital is schools (OECD, 2001). Within the scope of this study, the contributions of schools, education and the educational process have been clearly seen.

Experiences during the professional process are also one of the findings. Clary et al. (1998) refers to the element that supports volunteering, which allows one to use one's knowledge, skills and abilities and learn new things. In the study conducted within the scope of the Volunteerism Research in Turkey (2019), an average of 85 percent of volunteers used their knowledge, skills and abilities in civil field work. It is similar to the findings they use. Ramazan Mervan Kurt (p. 377), who teaches in village schools, started volunteer activities by discovering the needs of the people he was with, as a result of the knowledge, skills and opportunities that his profession brought to him. Mustafa Çatal (p. 267) also mentioned that he had such a method when he talked to foreigners who came to the mosque. In fact, although the communication skills of these volunteers are outstanding, it has been observed that they use the knowledge, skills and abilities that are required by both their personalities and professions in volunteer activities.

When the examples were examined in the analysis, it was seen that there was an effort to make a social contribution based on the individual. It can be stated that the social harmony of a certain group of people, such as children with financial deficiencies, who are expressed as disadvantaged in the examples, and people who had to leave their countries due to war, is also prioritized. Examples of people who transformed their professional skills for social contribution and social harmony were also given above. In this sense, it is mentioned that volunteering has a positive effect on social capital and social harmony (Putnam, 2000; Shmotkin, Blumstein and Modan, 2003).

Another finding is political conditions. Certain events and certain times make cooperation more necessary. As stated in the examples above, it is possible to talk about a collective action, especially in cases of war, disaster and human rights violations. Expressing that relationships are important (Field, 2008), social capital also emphasizes collective action towards a common goal at this point (Oorschot, Arts and Gelissen, 2006).

When the research findings are evaluated in general, it has been concluded that volunteer activities cause conscious or unconscious social change and transformation. Ahmet Türker “volunteering has an incredible importance in terms of personal development and social development.” His words, as well as Emin Kır's emphasis that touching people benefits society and contributes to social transformation, emphasize the social dimension of volunteering. Social capital, expressed as the strength of social relationships (Putnam, 2000), also associates relationships with social development and dynamism. Considering the results obtained within the scope of the research and the fact that individuals acquire social capital through their social connections, it can be stated that volunteers have wider social networks, that is, more "social capital", than non-volunteers (Wilson and Musick, 1998).

This study also found that, similar to the study conducted by Houle, Sagarin, and Kaplan (2005), volunteers did not choose their tasks randomly, but that a significant part of their task selection was that they entered into volunteer activities with the awareness of why they wanted to volunteer.

Generally evaluated, in this study, which is based on the life stories of the volunteers, it has been revealed that the most important factor in the volunteering process is the family and, indirectly, the values received in the family. In this study, especially under the value cluster, religious belief has become one of the main motivators in the process of volunteering and has emerged as a basic factor affecting behavioral patterns in the process after volunteering. Considering social capital as the basis of social activities and social integration and welfare (Field, 2008), it can be stated that volunteering has an important role in increasing social capital.